

Ks. KRZYSZTOF MIERZEJEWSKI

Gdańskie Seminarium Duchowne

Wymagania prawne do dopuszczenia dziecka do sakramentu chrztu

Streszczenie: Artykuł niniejszy prezentuje wymagania, jakie prawo kanoniczne stawia wobec rodziców dziecka, które ma być dopuszczone do sakramentu chrztu. Kościół bowiem jako depozytariusz sakramentów, ma prawo określać warunki ich sprawowania. Przepisy Kościoła stoją na straży zarówno ważności, jak i godności udzielania sakramentów.

Artykuł przedstawia chrzest jako wydarzenie teologiczne i prawne, a następnie omawia warunki prawne dopuszczenia do chrztu, wymagania ustawowe do ważnego i godziwego udzielenia tego sakramentu. Przedstawione są także motywy i możliwości odłożenia oraz odmowy udzielenia sakramentu chrztu.

Artykuł bazuje przede wszystkim na Kodeksie prawa kanonicznego oraz dokumentach Kościoła dotyczących sakramentu chrztu.

Słowa kluczowe: chrzest, dziecko, Kodeks prawa kanonicznego, Kościół, sakrament.

Wstęp

Chrzest jest pierwszym sakramentem życia chrześcijańskiego i drogą prowadzącą do życia i Królestwa Bożego. Przez chrzest człowiek zostaje wyzwolony z grzechu i odrodzony do synostwa Bożego, staje się członkiem Chrystusa wszczepionym w Kościół¹. Kościół od początku pojmował chrzest jako sakrament wiary, bramę otwierającą dostęp do kolejnych sakramentów. Zgodnie ze starożytną praktyką, sięgającą czasów apostoelskich, osoby, które nie osiągnęły jeszcze wieku rozeznania i nie mogą wyznać swojej wiary, mają prawo przyjęcia sakramentu chrztu świętego². Praktykę tę, która nie została nigdy przez władzę kościelną uchylona, Kościół potwierdził w instrukcji Kongregacji Nauki Wiary

¹ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994, nr 1213 (dalej: KKK); *Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów polskich*, Katowice 1992, nr 3.

² Por. Dz 16, 15; 16, 33; 18, 8.

z 1980 roku³ oraz w obowiązującym Kodeksie prawa kanonicznego, promulgowanym przez Jana Pawła II w 1983 roku⁴.

Dzisiaj, kiedy wielu młodych ludzi odchodzi od wiary, często z powodu nieotrzymania należytej formacji religijnej w domu rodzinnym, można spotkać się z poglądami, sugerującymi odłożenie udzielania chrztu do czasu aż przyjmujący osiągnie wiek, w którym sam zadecyduje, czy chce podjąć zobowiązania chrzcielne. Nierzadko również dochodzi w poszczególnych przypadkach do odmowy udzielenia tego sakramentu, a uzasadnia się to niespełnieniem przez rodziców lub opiekunów dziecka wymogów przewidzianych przez prawo kanoniczne⁵. Warto więc przyjrzeć się normom ustanowionym przez prawodawcę kościelnego, dotyczącym dopuszczenia dziecka do sakramentu chrztu świętego.

1. Chrzest – wydarzenie teologiczne i prawne

Katechizm Kościoła Katolickiego przypomina, iż „od najdawniejszych czasów chrzest jest udzielany dzieciom, ponieważ jest łaską i darem Bożym, które nie zakładają ludzkich zasług”⁶. Chociaż skutki sakramentu zależą także od dyspozycji tych, którzy je przyjmują, to sakramenty urzeczywistniają się przede wszystkim za sprawą mocy Bożej⁷.

Prawodawca kościelny w kan. 204 §1 KPK podaje definicję „wiernych chrześcijan”⁸. Jest to pojęcie fundamentalne dla konstytucji Kościoła i ma zastosowanie w całym kodeksie. Wspomniana definicja, zaczerpnięta z nauczania Soboru Watykańskiego II⁹, ma charakter doktrynalny, a przez włączenie do kodeksu uzyskała ona charakter definicji jurystycznej. Wymienia ona nadprzyrodzone uzdolnienia, jakie człowiek nabywa przez przyjęcie chrztu.

³ Zob. Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja *Pastoralis actio* z dn. 20 października 1980 r., AAS 72 (1980) s. 1137-1156 (dalej: PA).

⁴ Por. *Codex iuris canonici auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus*; Kodeks prawa kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984, Kan. 864 (dalej: KPK).

⁵ Por. J. Krajczyński, *Dopuszczenie dziecka do sakramentu chrztu. Refleksje kanoniczno-pastoralne*, w: *Semel Deo dedicatum non est ad usum humanos ulterius transferendum. Księga pamiątkowa dedykowana ks. prof. dr. hab. Julianowi Kałowskiemu MIC z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin*, red. J. Wroceński, B. Szewczul, A. Orczykowski, Warszawa 2004, s. 289.

⁶ KKK, nr 1282.

⁷ Por. *Tamże*, nr 1228.

⁸ „Christifideles sunt qui, utpote per baptismum Christo incorporati, in populum Dei sunt constituti, atque hac ratione muneri Christi sacerdotalis, prophetici et regalis suo modo participes facti, secundum propriam cuiusque condicionem, ad missionem exercendam vocantur, quia Deus Ecclesiae in mundo adimplendam concedit”. „Wiernymi są ci, którzy przez chrzest wszczępieni w Chrystusa, zostali ukonstytuowani Ludem Bożym i stawszy się z tej racji na swój sposób uczestnikami kapłańskiego, prorockiego i królewskiego posłannictwa Chrystusa, zgodnie z własną każdego pozycją, są powołani do wypełniania misji, jaką Bóg powierzył pełnić Kościołowi w świecie”.

⁹ Por. Dekret *Apostolicam Actuositatem* z dn. 18 listopada 1965 r., AAS 59 (1966), nr 2-3.

Fakt przyjęcia chrztu będący kryterium odróżnienia chrześcijan od niechrześcijan jest jednocześnie wydarzeniem teologicznym i prawnym. W aspekcie teologicznym chrzest powoduje odrodzenie duchowe człowieka, przywracając mu życie nadprzyrodzone utracone przez grzech pierworodny i uzdalniające go do działań zasługujących na osiągnięcie celu nadprzyrodzonego, czyli zbawienia. W aspekcie prawnym wydarzenie to oznacza nabycie przez człowieka osobowości prawnej w Kościele, pozwalające mu na korzystanie uprawnień właściwych dla chrześcijan i wprowadzające go do zobowiązań. Chrzest pociąga więc skutki teologiczne, z którymi łączą się konsekwencje prawne w postaci określonych obowiązków i uprawnień, proklamowanych w następnych kanonach Kodeksu prawa kanonicznego. Wspomniany kan. 204 §1 wymienia zaś następujące skutki teologiczne:

- wszczęcie w Chrystusa, czyli nawiązanie ontycznej więzi duchowej między człowiekiem ochrzczonym a Chrystusem,
- inkorporacja do Kościoła, pojmowanego jako wspólnota Ludu Bożego, ustanowiona przez Chrystusa na mocy Nowego Przymierza¹⁰,
- uczestniczenie w potrójnym zadaniu Chrystusa i Kościoła: kapłańskim, prorockim i królewskim (każdy czyni to na swój sposób i zgodnie z własną pozycją).

Udział w kapłańskim zadaniu Chrystusa, zwanym „kapłaństwem powszechnym”, różni się istotnie od udziału w kapłaństwie urzędowym, czyli hierarchicznym. Udział, jaki mają wszyscy ochrzczeni, polega na składaniu ofiar duchowych, których głównym przejawem jest współuczestnictwo w ofierze Eucharystycznej. Kapłaństwo powszechne wierni realizują także poprzez przyjmowanie innych sakramentów¹¹.

Udział w prorockim zadaniu Chrystusa polega na zgłębianiu i zachowaniu depozytu wiary, posiadaniu charyzmatów oraz dawaniu świadectwa swej wiary słowem i czynem¹².

Udział w królewskim zadaniu Chrystusa wyraża się w służeniu innym ludziom na wzór Chrystusa. Przez ten udział wierni chrześcijanie przyczyniają się do rozszerzania Bożego planu zbawienia na wszystkich ludzi i wszystkie miejsca na ziemi¹³.

Istnieje zatem pluralizm form realizacji posług, do spełniania których ludzie zostali uzdolnieni przez chrzest¹⁴.

2. Dopuszczenie do chrztu

Duszpasterze, których prosi się o chrzest dziecka, muszą mieć na względzie stanowisko Kościoła, który przypomina słowa Jezusa Chrystusa: „Jeśli się ktoś nie

¹⁰ Por. Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna »Lumen gentium«*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 1986, nr 9 (dalej: LG).

¹¹ Por. LG, nr 10-11.

¹² Por. LG, nr 12, 36.

¹³ Por. LG, nr 33.

¹⁴ Por. J. Krukowski, *Lud Boży*, w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, red. J. Krukowski, t. II/1, Poznań 2005, s. 16-17.

narodzi z wody i z Ducha, nie może wejść do królestwa Bożego¹⁵. Chrzest jest konieczny do zbawienia dla wszystkich tych, którym głoszono dobrą nowinę o zbawieniu i którzy mieli możliwość proszenia o ten sakrament¹⁶.

Instrukcja *Pastoralis actio* przypomina, że w wykonywaniu posługi pasterskiej „przede wszystkim należy pamiętać o tym, że chrzest dzieci jest poważnym obowiązkiem¹⁷. Według tego dokumentu działalność duszpasterska obejmująca chrzest dzieci powinna kierować się następującymi zasadami: „1) Chrzest – konieczny do zbawienia – jest znakiem i narzędziem uprzedzającej miłości Boga, wyzwalającym od grzechu pierworodnego i dającym udział w życiu Bożym; z zasady nie powinno się dzieciom odmawiać daru tych dóbr. 2) Muszą być złożone zapewnienia, że ten dar, przez autentyczne wychowanie w zakresie wiary i życia chrześcijańskiego, będzie wzrastał w taki sposób, by sakrament osiągnął całą swoją »prawdę«. Takie zapewnienia są na ogół składane przez rodziców lub bliskich, chociaż mogą być uzupełnione w różny sposób w ramach wspólnoty chrześcijańskiej. Jeśli zapewnienia nie są rzeczywiście szczerze, można odłożyć sakrament. Jeśli wreszcie naprawdę brak takiego zapewnienia lub wprost odrzuca się je, chrztu należy odmówić¹⁸”.

Katechizm Kościoła Katolickiego podkreśla, że „gdyby Kościół i rodzice nie dopuszczali dziecka do chrztu zaraz po urodzeniu, pozbawialiby je bezcennej łaski stania się dzieckiem Bożym¹⁹”.

3. Wymagania ustawowe

Tym, którzy proszą o chrzest dla swojego dziecka, Kościół stawia pewne wymagania. Nie wolno jednak wymagać od rodziców lub prawnych opiekunów dziecka więcej, niż określa przepis prawa. Tymczasem niekiedy przepisy Kościoła interpretuje się w sposób ograniczający, lekceważąc dobro dusz. Zdarza się, że w pewnych okolicznościach żąda się od rodziców wycofania prośby o chrzest dziecka, a nawet odmawia jego udzielenia.

Zgodnie z przepisem kan. 843 §1 KPK, święci szafarze nie mogą odmówić sakramentów tym, którzy właściwie o nie proszą, są odpowiednio przygotowani i prawo nie wzbrania im ich przyjmowania. Przez tę normę, inspirowaną nauczaniem soborowym o prawie wszystkich wiernych do otrzymywania od swoich pasterzy duchowego dobra Kościoła, szczególnie pomocy słowa Bożego i sakramentów²⁰, prawodawca kościelny zamierza wyłączyć przyjmowanie sakramentów spod wszelkiej dowolnej oceny. Korzystanie z prawa

¹⁵ J 3, 5.

¹⁶ Por. Mk 16, 16.

¹⁷ PA, nr 28; Por. Kan. 840 KPK.

¹⁸ PA, nr 28.

¹⁹ KKK, nr 1250.

²⁰ Por. LG, nr 37.

do sakramentów, zgodnie z przywołanym tu kanonem, może zatem dokonywać się jedynie wówczas, gdy równocześnie spełnione są trzy podstawowe warunki:

- 1) prośba – oznacza, że sakramenty mogą być udzielone jedynie temu, kto o nie prosi dobrowolnie i w sposób odpowiedni (stosownie do czasu, miejsca i możliwości); oczywistym jest, że w imieniu dzieci proszą ich rodzice albo prawni opiekunowie;
- 2) dyspozycja – odnosi się do stanu moralnego i duchowego przygotowania wiernego, który prosi o dopuszczenie do jakiegoś sakramentu; trudno mówić o godności i duchowym przygotowaniu dziecka, dlatego należy wziąć pod uwagę kanony, które określają wymagania stawiane rodzicom dziecka;
- 3) brak jakiegokolwiek zakazu, czyli przeszkody prawnej – jeśli pominie się wiernych dotkniętych ekskomuniką lub interdyktem, a zatem wykluczonych z przyjmowania wszystkich sakramentów²¹, warunek ten jest sformalizowany i uregulowany przez prawodawcę kościelnego niekiedy w odniesieniu do każdego poszczególnego sakramentu.

Wszystkie trzy warunki, określone w kanonie 843 §1 KPK co do korzystania z prawa do sakramentów, są różnymi realizacjami dwóch zasad ogólnych: zasady, według której „wierni zobowiązani są – każdy przez swoje własne działanie – zachować zawsze wspólnotę z Kościołem”²² oraz zasady, zgodnie z którą w wykonywaniu własnych praw wierni winni mieć na uwadze także „uprawnienia innych oraz własne obowiązki wobec drugich”²³. Chodzi tu o prawo, które wyraża obowiązek dążenia do uświęcenia własnego i Kościoła²⁴, który to obowiązek implikuje najwyższy szacunek i należną pilność²⁵ w przygotowaniu się wiernego, który prosi o dopuszczenie do danego sakramentu, w tym przypadku o dopuszczenie do sakramentu chrztu dla swojego dziecka²⁶.

Wśród wymagań ustawowych dotyczących przygotowania do chrztu należy wymienić też postanowienie III Synodu Gdańskiego, według którego do przyjęcia w biurze parafialnym zgłoszenia chrztu wymagana jest obecność duszpasterza, który ustala z rodzicami dokładny termin chrztu i omawia sprawy związane z ich uczestnictwem w katechezie przygotowawczej, w sakramencie pokuty, z udziałem w liturgii, z przyszłym wychowaniem dziecka oraz z życiem religijnym rodziców²⁷.

3.1. Wymogi podmiotowe do ważności chrztu

W kan. 864 KPK prawodawca stanowi: „Zdatnym do przyjęcia chrztu jest każdy człowiek, jeszcze nie ochrzczony”. Zatem jedynym warunkiem, jaki Kodeks

²¹ Por. Kan. 1331 §1 n. 2 i 1332 KPK

²² Kan. 209 §1 KPK.

²³ Kan. 223 §1 KPK.

²⁴ Por. Kan. 210 KPK.

²⁵ Por. Kan. 840 KPK.

²⁶ Por. L. Gerosa, *Prawo Kościoła*, Poznań 1999, s. 155-157.

²⁷ III Synod Gdański, *Misja ewangelizacyjna Kościoła gdańskiego na początku nowego tysiąclecia*, t. I, Gdańsk 2001, nr 691 (dalej: III SG).

prawa kanonicznego stawia do ważności chrztu jest ten, by człowiek mający przyjąć chrzest, wcześniej nie był ochrzczony. Oczywistym jest, że musi to być człowiek żyjący. Wszystkie pozostałe wymogi, ustalone przez najwyższą władzę kościelną, do której należy zatwierdzanie lub określanie tego, co jest wymagane do ważności sakramentów, przepisane są jedynie do godziwości udzielania chrztu²⁸.

3.2. Wymagania do godziwego przyjęcia chrztu

Warunki wymagane do godziwego przyjęcia chrztu wymienia kan. 868 KPK. Zgodnie z normą zawartą w §1 do godziwego ochrzczenia dziecka najpierw wymaga się, aby na chrzest zgodzili się rodzice (lub przynajmniej jedno z nich) lub ci, którzy ich prawnie zastępują. Wymóg ten chroni naturalne prawo rodziców do decydowania o sposobie wychowania ich potomstwa. Przedmiotem tego wymogu jest wolność prośby o chrzest. Prośbę taką mogą przedłożyć własnemu proboszczowi rodzice (ewentualnie jedno z nich) lub prawni opiekunowie dziecka²⁹. W sytuacji, kiedy o chrzest proszą osoby trzecie (np. dziadkowie), należy zwrócić się do rodziców lub opiekunów dziecka celem uzyskania zgody. Wystarczająca do godziwego ochrzczenia dziecka będzie wyraźna zgoda jednego z rodziców, nawet przy sprzeciwie drugiego z nich³⁰.

Drugim warunkiem godziwości chrztu jest istnienie uzasadnionej nadziei, że dziecko będzie wychowane po katolicku. Warunek ten jest wyrazem zatroskania Kościoła o zabezpieczenie wiary dziecka, które przyjęło chrzest.

Wymienione wymogi wyrażają troskę prawodawcy o ochronę godności sakramentu chrztu, są przejawem głębokiego zatroskania o zachowanie naturalnych praw rodzicielskich i o dobro duchowe dziecka, które ma być ochrzczone, ale także podkreślają „konieczność unikania tego, by nie udzielać chrztu za wszelką cenę, ponieważ (...) udzielenie sakramentów bez uprzedniej ewangelizacji przyczynia się do dechrystianizacji”³¹. Warto jeszcze nadmienić, że w stosunku do duszpasterzy ustawodawca wymaga, by zatroszczyli się o pouczenie wiernych o prawidłowym udzieleniu chrztu³².

²⁸ Por. J. Krajczyński, *dz. cyt.*, s. 297.

²⁹ Zgodnie z dyspozycją kan. 861 §1 KPK zwyczajnym szafarzem sakramentu chrztu jest biskup, prezbiter i diakon, ale należy uważać za regułę, że dziecko ma przyjmować chrzest w kościele parafialnym jego rodziców, chyba że co innego doradza słuszna przyczyna (zob. kan. 857 §2 i 530 n. 1 KPK).

³⁰ Prawodawca w §2 omawianego kanonu stanowi, że „dziecko rodziców katolickich, a nawet i niekatolickich, znajdujące się w niebezpieczeństwie śmierci, jest godziwie chrzczone, nawet wbrew woli rodziców”.

³¹ L. Gerosa, *dz. cyt.*, s. 191.

³² Por. Kan. 861 §2 KPK.

3.3. Wiara rodziców i chrzestnych dziecka

Udzielenie chrztu świętego, zarówno dorosłemu, jak i dziecku, koniecznie musi poprzedzać wiara, która jednak nie musi być doskonała. Niemniej jednak musi ona istnieć, bowiem bez wiary nie ma chrztu³³. Fakt, że dzieci nie mogą osobiście wyznać wiary w Chrystusa, nie jest przeszkodą w udzieleniu im tego sakramentu. Kościół czyni to w wierze wyznawanej publicznie przez rodziców dziecka, jego chrzestnych i wspólnotę parafialną. Dopuszcza się do wspólnoty wierzących tych, którzy nie potrafią jeszcze „oddać się objawiającemu Bogu przez rozum i wolne posłuszeństwo wiary”³⁴.

Każdy wierny może wierzyć jedynie w wierze Kościoła. Duszpasterze nie mogą zapominać, że dzieci także są chrzczone w wierze tej wspólnoty³⁵. Nowo ochrzczony otrzymuje zatem dar wiary, a przez stopniowe i systematyczne wprowadzenie w tajemnicę zbawienia, realizowane przez rodziców i społeczność Kościoła, może stawać się z każdym dniem coraz bardziej świadomy tego daru³⁶. Święci szafarze, troszcząc się o zagwarantowanie dzieciom wychowania w wierze, powinni pamiętać, że rodzice lub prawni opiekunowie kandydatów do chrztu nie są jedynymi reprezentantami Kościoła. Aby łaska chrztu mogła się rozwijać, dziecko potrzebuje przede wszystkim pomocy rodziców, ale za rozwój i zachowanie łaski otrzymanej na chrzcie częściowo ponosi odpowiedzialność także cała wspólnota wierzących. Podkreślał to już św. Augustyn, mówiąc: „Przedstawia się dzieci do udzielenia im duchowej łaski, nie tyle przez tych, którzy trzymają je na rękach (choć także przez nich, jeśli są dobrymi wiernymi), ile przez całą społeczność świętych i wiernych. (...) Czyni to więc cały Kościół-Matka”³⁷.

Wiara rodziców lub opiekunów dziecka nie musi być wiarą doskonałą, w pełni rozwiniętą, dojrzałą. Katechizm Kościoła Katolickiego poucza, że „wiara wymagana do chrztu nie jest wiarą doskonałą i dojrzałą, ale zaczątkiem, który ma się rozwijać”³⁸. Wiara proszących o chrzest, czyli rodziców lub prawnych opiekunów dziecka może być nieraz bardzo mała, ale należy pamiętać o tym, że nie tylko ich bierze się pod uwagę podejmując decyzję o udzieleniu lub nie, sakramentu chrztu. Zgodnie z naturą wiary, powinna ona po otrzymaniu chrztu wzrastać u dziecka. Jej rozwój domaga się zaangażowania wspólnoty wierzących – obok rodziców przede wszystkim rodziców chrzestnych. Właśnie rodziców

³³ Por. Sobór Watykański II, *Konstytucja »Sacrosanctum Concilium«*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 1986, nr 59.

³⁴ Sobór Watykański II, *Konstytucja »Dei Verbum«*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 1986, nr 10.

³⁵ Por. KKK, nr 1282.

³⁶ Por. Sobór Watykański II, *Deklaracja »Gravissimum educationis«*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 1986, nr 2.

³⁷ Augustyn z Hippony, *Epistole*, 98, 5 w: J. P. Migne, *Patrologiae latinae cursus completus*, t. 35, Parisiis, s. 362.

³⁸ KKK, nr 1253.

chrzestnych prawodawca wymienia najpierw jako tych, którzy mają wspierać rodziców w wychowaniu religijnym dziecka. Zgodnie z kan. 872 mają oni „pomagać, aby ochrzczony prowadził życie chrześcijańskie odpowiadające przyjętemu sakramentowi i wypełniał wiernie związane z nim obowiązki”. Częściową odpowiedzialność ponosi także cała wspólnota eklezjalna³⁹.

Chrzest jest sakramentem wiary⁴⁰, dlatego chrzest dziecka jest ważny przed jego dojściem do wieku rozeznania. Wiarę i intencję przyjęcia chrztu w jego imieniu wyrażają rodzice oraz wspólnota Kościoła. Tak jak państwo swoimi ustawami zapewnia dziecku, niezależnie od jego woli, prawo do posiadania dóbr doczesnych, tak Kościół zapewnia mu dobra duchowe. Jak naturalne narodzenie dziecka leży poza zasięgiem jego decyzji, a jego życie rozwija się dzięki wspólnocie, tak jego narodziny duchowe i rozwój nadprzyrodzony są uzależnione od wspólnoty ludu Bożego⁴¹.

3.4. Wzrost dziecka w wierze po przyjęciu chrztu

Celem zapewnienia pomocy dziecku przyjmującemu chrzest we wzrastaniu w wierze i wychowaniu po katolicku prawodawca poleca rodzicom kandydata do chrztu:

- złożyć zapewnienie, że dziecko będzie wychowane w wierze katolickiej⁴²,
- wybrać jednego lub dwoje chrzestnych, którzy razem z nimi przedstawiają dziecko do chrztu oraz pomogą prowadzić chrześcijańskie życie⁴³,
- słowem i przykładem formować dzieci w wierze i praktyce życia chrześcijańskiego⁴⁴,
- kierować dzieci do szkół zapewniających wychowanie katolickie, a jeśli nie mogą tego uczynić, zatroszczyć się o należne, pozaszkolne, wychowanie religijne dzieci⁴⁵.

Poza wymienionymi wyżej wymaganiami, kierowanymi do prawnych opiekunów dziecka, ustawodawca domaga się spełnienia dwóch innych warunków, które uzasadniają nadzieję na wychowanie dziecka w wierze:

- duszpasterze oraz inni wierni mają zatroszczyć się o to, aby ci, którzy proszą o sakrament chrztu dla dziecka byli do jego przyjęcia odpowiednio przygotowani przez ewangelizację i katechezę, z uwzględnieniem norm wydanych przez kompetentną władzę⁴⁶.

³⁹ Por. II Polski Synod Plenarny (1991-1999), Poznań 2001, s. 193.

⁴⁰ Por. Mk 16, 16.

⁴¹ Por. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według kodeksu Jana Pawła II*, t. II, *Lud Boży, jego nauczanie i uświęcanie*, Olsztyn 2002, s. 330-331.

⁴² Por. Kan. 868 §1 n. 2 KPK.

⁴³ Por. Kan. 872, 873 KPK.

⁴⁴ Por. Kan. 774 §1 KPK.

⁴⁵ Por. Kan. 798 KPK.

⁴⁶ Por. Kan. 843 §2 KPK.

Odnosząc się do powyższego stwierdzenia, Konferencja Episkopatu Polski reguluje tę kwestię następująco: „Duszpasterze powinni wykorzystać wszystkie dostępne im środki duszpasterskie, aby wierni powierzeni ich posłudze (...) znali przepisy dotyczące sprawowania chrztu dzieci i byli przygotowani do udziału w liturgii oraz do wychowania dzieci w wierze”⁴⁷ oraz: „Ze szczególną troską (...) odniosą się duszpasterze do przygotowania rodziców dziecka i chrzestnych. W celu udzielenia odpowiednich pouczeń o misterium chrztu, wychowaniu w wierze, o roli apostołskiego przykładu rodziców chrzestnych i o liturgii tego sakramentu należy przeprowadzić bezpośrednie katechezy przygotowawcze. Udział w tych katechezach powinni wziąć tak rodzice dziecka jak i chrzestni”⁴⁸.

– po udzieleniu chrztu zarówno duszpasterze jak i wspólnota wiernych mają wspomagać swą troską i radą pierwszych i głównych wychowawców dziecka⁴⁹.

III Synod Gdański stwierdza, że trzeba zapewnić, aby dar chrztu „mógł się rozwijać przez prawdziwe wychowanie w wierze i życiu chrześcijańskim tak, aby sakrament mógł osiągnąć pełnię swej rzeczywistości”⁵⁰. Synod poucza, że „stały rozwój łaski chrztu odbywa się przez wychowanie chrześcijańskie, uczestnictwo w katechezie, osobisty rozwój duchowy oraz kolejne etapy inicjacji sakramentalnej”⁵¹ oraz że chrzest „wymaga (...) dalszego rozwoju w życiu chrześcijańskim”⁵².

3.5. Wystarczalność zapewnienia wychowania w wierze do ochrzzczenia dziecka

W dzisiejszych czasach coraz częściej można spotkać się z sytuacją, kiedy duszpasterz ma wątpliwości co do wiary rodziców bądź opiekunów dziecka, które ma być ochrzczone. Nierzadko rodzice żyją bez sakramentu małżeństwa, dając przykład raczej braku wiary niż życia według nauki Kościoła. Należy jednak zauważyć, że bywa i tak, iż brak sakramentalnego węzła małżeńskiego nie wynika tylko ze złej woli rodziców, ale z sytuacji życiowej, w której się znaleźli. Często wyrażają oni pragnienie uregulowania swego życia moralnego, choć nie zawsze jest to możliwe. Dlatego do każdej sytuacji, w której rodzice dziecka nie mają ślubu kościelnego należy podejść indywidualnie.

W sytuacji, kiedy małżonkowie proszący o chrzest dziecka mają tylko ślub cywilny „duszpasterz powinien starać się o doprowadzenie ich do zawarcia małżeństwa sakramentalnego przed chrztem dziecka”⁵³. Nie można jednak owego

⁴⁷ Episkopat Polski, *Instrukcja duszpasterska O udzielaniu sakramentu chrztu świętego dzieciom*, w: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1993*, red. C. Krakowiak, L. Adamowicz, Lublin 1994, nr 3.

⁴⁸ *Tamże*, nr 6.

⁴⁹ Por. *Tamże*, nr 8.

⁵⁰ III SG, nr 692.

⁵¹ *Tamże*, nr 684.

⁵² *Tamże*, nr 685.

⁵³ Episkopat Polski, *dz. cyt.*, nr 2b.

„starania się” traktować jako przymuszania czy wymuszenia wzajemnej zgody małżeńskiej. Nie można także uzależniać udzielenia chrztu dziecku od zawarcia małżeństwa sakramentalnego. Ojciec św. Jan Paweł II w przemówieniu do biskupów brazylijskich poucza, że nie tylko małżonkowie chrześcijańscy mają prawo prosić o chrzest dla swojego potomstwa. Także ci, którzy z jakichś racji osobistych nie posiadają woli zawarcia małżeństwa kanonicznego, mogą gwarantować, że dziecko, dla którego proszą o chrzest, otrzyma, pomimo tej oczywistej przeszkody, wychowanie religijne, jakiego domaga się ten sakrament. Duszpasterze, którym w takiej sytuacji nie powinno zabraknąć poczucia odpowiedzialności i roztropności, winni dokładnie wniknąć w sytuację rodziców proszących o chrzest i zaproponować katechezę odpowiadającą ich potrzebom, która pomogłaby im zrozumieć istotę i społeczne implikacje sakramentu chrztu⁵⁴.

Za wystarczające należy uznać przyrzeczenie, które daje uzasadnioną nadzieję, że dziecko zostanie wychowane po chrześcijańsku⁵⁵. Ocena, czy dziecko, które ma przyjąć chrzest otrzyma stosowne wychowanie w wierze, należy do szafarza sakramentu chrztu. Jednak gwarancja rodziców, że dar wiary będzie wzrastał przez autentyczne wychowanie religijne i życie chrześcijańskie, powinna być wystarczająca.

„Wychowanie w wierze” należy rozumieć jako doprowadzenie ochrzczonego do świadomej przyjaźni z Jezusem Chrystusem, a to dokonuje się przez przekazanie dziecku podstawowych prawd wiary i zasad moralności katolickiej, a przede wszystkim nauczenie dziecka modlitwy, włączenie go w życie wspólnoty katolickiej (msza św. niedzielna), posyłanie na naukę religii, doprowadzenie do pełnego udziału w Eucharystii i do przyjęcia sakramentu bierzmowania oraz wprowadzenie w dojrzałe i odpowiedzialne życie chrześcijanina⁵⁶.

W sytuacji, kiedy rodzice odmawiają uznania realizacji zamysłu Bożego względem ich małżeństwa i nie chcą, aby został rozniecony ów płomień wiary, który kazał im prosić o chrzest dla swojego dziecka, duszpasterz powinien zażądać od nich i od chrzestnych oświadczenia, że zobowiązują się wychować dziecko w wierze katolickiej⁵⁷.

4. Odłożenie chrztu

Prawodawca dopuszcza także odłożenie chrztu. O możliwości tej mówi kan. 868 §1 n. 2 KPK, według którego, jeśli zupełnie nie ma uzasadnionej nadziei, że dziecko będzie wychowane po katolicku, należy odłożyć chrzest, zgodnie

⁵⁴ Por. Jean Paul II, *Discours aux Evêques brésiliens de la Région „nord-est V” en visite „ad limina apostolorum”*, nr 6, za: J. Krajczyński, *dz. cyt.*, s. 302-303.

⁵⁵ Por. PA, nr 31.

⁵⁶ Por. Sobór Watykański II, *Deklaracja »Gravissimum educationis«*..., 2; Episkopat Polski, *dz. cyt.*, nr 2.

⁵⁷ Por. Episkopat Polski, *dz. cyt.*, nr 2b.

z postanowieniami prawa partykularnego. Należy wówczas powiadomić rodziców o przyczynie tej decyzji.

Co to znaczy wychować w wierze, omówiono wyżej, dlatego nie ma potrzeby powtarzania tego w tym miejscu. Należy jednak podkreślić, że prawodawca we wspomnianym kanonie nie mówi o odmowie udzielenia chrztu, ale o jego odłożeniu.

Potwierdza to także Kongregacja Nauki Wiary, która poucza: „Najpierw powinno być wiadome, że tego rodzaju odmówienie chrztu jest pewną formą ograniczenia kogoś. Nie chodzi tu zresztą o odmowę, tym mniej o wzgląd na osobę, lecz o odłożenie chrztu ze względów pedagogicznych. Zmierza ono do tego, by rodzina pogłębiła wiarę lub stała się bardziej świadoma swoich obowiązków”⁵⁸.

Norma zawarta w kan. 868 §1 n. 2 KPK podlega ścisłej interpretacji, dlatego należy strzec się przed nadużyciem przepisów prawa. Trzeba pamiętać, że tylko zupełny brak uzasadnionej nadziei, że dziecko będzie wychowane po katolicku, uprawnia do podjęcia takiej decyzji. Przy aplikowaniu normy prawnej do określonego stanu faktycznego nie wolno zapominać, że wystarczające zapewnienie o wychowaniu dziecka w wierze, które jest na ogół składane przez rodziców lub bliskich dziecka, może być uzupełnione w różny sposób w ramach wspólnoty chrześcijańskiej⁵⁹. Instrukcja o chrzcie wyjaśnia, że do wystarczających zapewnień należy zaliczyć wybór chrestnych, którzy poważnie podejmą troskę o dziecko, a także pomoc ze strony wspólnoty wierzących⁶⁰.

W sytuacji, kiedy doszło do odłożenia udzielenia sakramentu chrztu na później, duszpasterze powinni systematycznie kontaktować się z rodzicami, aby – jeśli będzie to możliwe – jak najszybciej zostały spełnione warunki konieczne do udzielenia chrztu⁶¹.

5. Odmowa udzielenia chrztu

Kan. 843 §1 KPK stanowi: „Święci szafarze nie mogą odmówić sakramentów tym, którzy właściwie o nie proszą, są odpowiednio przygotowani i prawo nie wzbrania im ich przyjmowania”. Kościół dopuszcza odmowę ochrzczenia dziecka jedynie w ostateczności. Wspominana Instrukcja *Pastoralis actio* stwierdza, że jeśli zapewnienia o wychowaniu w wierze nie są rzeczywiście szczere, można odłożyć sakrament. Natomiast „jeśli wreszcie naprawdę brak takiego zapewnienia lub wprost odrzuca się je, chrztu należy odmówić”⁶². Można

⁵⁸ PA, nr 31.

⁵⁹ Por. *Tamże*, nr 28.

⁶⁰ Por. *Tamże*, nr 30.

⁶¹ Gdy warunki te nie zostaną spełnione, jako ostateczność można zaproponować zapisanie dziecka do katechumenatu, który rozpocznie się z chwilą zainicjowania przez dziecko edukacji szkolnej. Por. *Tamże*.

⁶² *Tamże*, nr 28.

zatem odmówić chrztu np. w sytuacji, gdyby rodzice, którzy żyją w cywilnym związku małżeńskim lub notorycznie porzucili wiarę katolicką i wskazani przez nich chrzestni odmówili złożenia pisemnej gwarancji o wychowaniu dziecka w wierze katolickiej⁶³.

Zakończenie

Kościół, który jest depozytariuszem sakramentów, ma prawo ustalać warunki ich sprawowania. Przepisy Kościoła stoją na straży zarówno ważności, jak i godności udzielania sakramentów. Pośród nich szczególne miejsce zajmuje chrzest, który jest konieczny do zbawienia, a jednocześnie jest bramą otwierającą przed człowiekiem przyjęcie pozostałych sakramentów.

Kościół od wieków praktykował chrzest dzieci, stojąc na stanowisku, że nie można pozbawiać ich bezcennej łaski stania się dziećmi Bożymi. Zdolnym do chrztu jest każdy człowiek, jeszcze nie ochrzczony. Niemniej jednak do przyjęcia tego sakramentu potrzeba wiary, przede wszystkim rodziców, która nie musi być doskonała, a na spełnienie warunków przypisanych do godziwości sprawowania sakramentu może mieć wpływ cała wspólnota wierzących.

Literatura

II Polski Synod Plenarny (1991–1999), Poznań 2001.

III Synod Gdański. Misja ewangelizacyjna Kościoła gdańskiego na początku nowego tysiąclecia, t. I, Gdańsk 2001.

Codex iuris canonici auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus; Kodeks prawa kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984.

Dekret *Apostolicam Actuositatem*, 18 XI 1965 r., nr 2-3, AAS 59 (1966) s. 837-864.

Gerosa L., *Prawo Kościoła*, Poznań 1999.

Episkopat Polski, *Instrukcja duszpasterska O udzielaniu sakramentu chrztu świętego dzieciom*, w: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966–1993*, red. C. Krakowiak, L. Adamowicz, Lublin 1994.

Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1994.

Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja »Pastoralis actio«*, 20 X 1980 r., AAS 72 (1980) s. 1137-1156.

Krajczyński J., *Dopuszczenie dziecka do sakramentu chrztu. Refleksje kanoniczno-pastoralne*, w: *Semel Deo dedicatum non est ad usum humanos ulterius transferendum. Księga pamiątkowa dedykowana ks. prof. dr. hab. Julianowi Kałowskiemu MIC z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin*, red. J. Wroceński, B. Szewczuł, A. Orczykowski, Warszawa 2004.

⁶³ Por. J. Krajczyński, *dz. cyt.*, s. 311.

- Krukowski J., *Lud Boży*, w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, t. II/1, *Księga II. Lud Boży*, red. J. Krukowski, Poznań 2005.
- Migne J. P., *Patrologiae latinae cursus completus*, t. 35, Parisiis.
- Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów polskich*, Katowice 1992.
- Pawluk T., *Prawo kanoniczne według kodeksu Jana Pawła II*, t. II, *Lud Boży, jego nauczanie i uświęcanie*, Olsztyn 2002.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Poznań-Warszawa 1980.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna »Lumen gentium«*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 1986
- Sobór Watykański II, *Konstytucja »Sacrosanctum Concilium«*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 1986
- Sobór Watykański II, *Konstytucja »Dei Verbum«*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 1986
- Sobór Watykański II, *Deklaracja »Gravissimum educationis«*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 1986

The legal requirements of child admission to the sacrament of baptism

Summary

The following article presents requirements imposed by canon law on parents of a child who is to be christened. The Church, as a depositary of the sacraments, has the right to define the conditions of its celebration. Ecclesiastical regulations protect the importance and dignity of granting sacraments.

The article shows christening as a theological and legal event, then discusses legal conditions of admission to baptism, and the statutory requirements to the valid and fair granting of this sacrament. Motives, possibilities of postponing and refusal of granting the baptism are presented as well.

The article relies mostly on Canonical Law Code and Ecclesial acts which refer to the sacrament of baptism.

Keywords: baptism, child, Church, The code of the canon law, sacrament.